

KÖZLEMÉNYEK

Iohannes Serifaber Zrínyi Miklósnak címzett két verse 1550-ből. Iohannes Serifaber, a fiatalon elhunyt tehetséges humanista költő Zrínyi Miklósról két verset írt az 1540-es évek legvégén, vagy 1550 első hónapjaiban. Zrínyi Miklós ekkor még nem az oszmánok előretörését feltartóztató keresztény ellenállás Európa-szerte ismert szigetvári hőse, hanem csupán az ország délnyugati területeit – és saját birtokait – elszántan védő horvát-szlavón bán. A vátesz Serifaber – ahogy verséből is kiderül – jó érzékkel jósolta meg Zrínyi eljövendő hírnevét, vagy legalábbis a lehetséges támogatás reményében és saját költői tehetségében bízva megpróbálta anyagi javakra váltani a bán örök időkre nyúló dicsőségének e korai ígérését.

Iohannes Serifaber egy kovács fiaként látta meg a napvilágot 1530-ban („négy évvel Lajos király elmerülése után”)¹ a sziléziai Opolóban. Miután szülővárosában elvégezte elemi iskoláit, 1545 körül Prágába ment, ahol Matthaueus Collinus latin magániskolájában tehetsége és szegénysége miatt ösztöndíjjal tanulhatott. Collinus segítségével került az idősebb Jan Hodějovský z Hodějova körül szerveződő értelmiségi körbe, majd Ferdinánd bécsi udvarának vonzáskörébe, ahol – az Oláh-kódexben fennmaradt verseinek tanúsága szerint – Oláh Miklós egri püspök személyében patronust is talált.²

Serifaber annak ellenére, hogy alig 23 évesen meghalt, jelentős mennyiségű humanista költői művet hagyott maga után. Ismert versei 1548 és 1552 közé datálhatók.³ Négy rövidebb nyomtatványa jelent meg 1550 és 1552 között, valamint halála után további nyolc verse az 1561-ben idősebb Jan Hodějovskýnak ajánlott vaskos kötetekben, amelyekben azon költők tisztelegtek a báró előtt, akiket patronált.⁴

¹ „Editus in lucem fueram post quatuor annos, / Flumine submersus dum Ludovicus erat...” SERIFABER OPPOLITANUS, Ioannes, *Sylva encomiorum Serenissimi ac Potentissimi Principis et D. D. Ferdinandi Dei gratia Romanorum, Hungariae, [...] Domini sui clementissimi, Viennae Austriae, Ioannes Carbo*, 1550 (VD16 S 6007), D2^r.

² *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě, Enchiridion renatae poesis Latinae in Bohemia et Moravia cultae*, 5, S–Ž, eds. Opus ab Antonio Truhlář et Carolo Hrdina inchoatum, Josef Hejnic et Jan Martínek continuaverunt, Praha, Academia, 1982, 47–50. Az egyetlen, említésszintű magyar szakmunka róla épp Oláh Miklós kertjének leírása kapcsán született meg: Kiss Farkas Gábor, *Istvánffy Miklós Oláh-panegyricusa* = „A magyar történet folytatója”, *Tanulmányok Istvánffy Miklósról*, szerk. Ács Pál, Tóth Gergely, Bp., MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2018, 207–224 (209–212).

³ *Duo panegyrici Iohannis Oppolitani*, Viennae Austriae, Egidius Aquila, 1550 (VD16 S 6005); *Monumentum viri principis Nicolai comitis a Salmo*, Viennae Austriae, Egidius Aquila, 1551 (VD16 S 6006); *Colloquium Sigismundi liberi baronis in Herberstain, Neiperget et Guettenhag [...]* cum Morte, [Bécs], s.t., 1552 (VD16 S 6003). További hús, kéziratban maradt verse olvasható az Oláh-kódexben (ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár, H 46, 44^r–55^v, 224^r–228^v, 57^r–62^v, 96^r–97^v.)

⁴ *Secunda farrago elegiarum, et idylliorum ab aliquot Studiosis Poeticae Bohemis scriptorum diversis temporibus, ad Nobilem, et clarissimum virum D. Ioannem Senioremm Hoddeiovinum ab Hod-*

A két Zrínyi-vers saját, 1550 áprilisában megjelent *Sylva*-kötetében olvasható.⁵ Hogy pontosan mikor írta a verseket, nem tudjuk, azonban a születésével kapcsolatban már fentebb említett versében Bornemisza Pált veszprémi püspöknek nevezi, akit 1549. november 4-én választottak meg. Mivel Serifaber 1548 első felében még Prágában volt, és az alábbi Zrínyi-versben arra is céloz, hogy már több – feltételezhetően a bécsi udvar vonzáskörében keresendő – uraságnak is felajánlotta költeményeit, ezért talán 1549 végére, legkésőbb 1550 elejére datálhatók a Zrínyi-költemények.

Serifaber első verse – hivatali tisztségén kívül – semmit sem mond Zrínyiről. A szokásos, ám rövid humanista laudáció után rögtön a tárgyra tér, és tollán keresztül felajánlja a bánnak költői tehetségét, sőt magát a múzsáját is, amely kétségtelenül örök hírnevet fog majd Zrínyinek hozni.

Ad Illustrem Heroa Nicolaum, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae Banum.

- Magne vir, et magni clarissima gloria Regis,
 Nec non Hungaricae maxima fama plagae,
 Te video iuvenis mirari verba poetae,
 Perfricta Dominis fronte⁶ relicta meis,
 5 Ne stupeas, nobis vires audacia praebet,
 Fortia Pierio cedit et arma gregi.⁷
 Aspicias potius sacrorum numina Vatum,
 Quos fovet ambrosio culta Minerva sinu.
 Iratus nunquam divinas respue Musas,
 10 Extrue Maeoniis tecta sed ipse choris,
 Nec tu me iuvenem grandis contemne poetam,
 Commendata, precor, sit mea Musa tibi.
 Nam cupio totum fama te ferre per orbem,
 Illustrare decus, nomen et opto tuum.
 15 Ut possis sacrum volitare per ora virorum,
 Omnibus et sera posteritate cani.

Az előkelő hősnak, Miklósnak, Dalmácia, Horvátország és Szlavónia bánjának.

Nemes férfiú, a nagy király legfényesebb glóriája, valamint a magyar területek legnagyobb dicsősége! Látom, hogy csodálad az ifjú költőnek uraira hagyott fontoskodó szavait. De meg ne ütközz ezen! A bátorság ad nekünk erőt, és a műzsai nyáját erős fegyverekkel látja el. Figyelj hát a szent váteszek intéseire, amelyeket ambróziás

deiova, et in Rzepice, olim Viceiudicem Regni Bohemiae Poetarum Mecoenatem, Pragae, Iohannes Cantor, 1561, 27^v–29^v, 120^v–121^r, 192^v; Tertia farrago poematum scriptorum ad nobilem, et clariss. virum D. Iohannem Senioremm Hoddeiovinum ab Hoddeiova, et in Rzepice, olim Viceiudicem Regni Bohemiae, Poetarum Mecoenatem, quinque libris comprehensa [...], Pragae, Ioannes Cantor, 1561, 162^r, 169^v, 170^{r-v}, 171^v, 179^{r-v}, 255^v–256^r.

⁵ SERIFABER, *Sylva* 1550, D5^v–[D6^r].

⁶ *Perfricta frontem*. Quintilianustól (*Institutio oratoria* 9.2.25.5) ismert Calvus-törredék (frg. 23): „...ut Calvus Vatinius: 'perfricta frontem et dic te digniorem qui praetor fieres quam Catonem.'” Adamik Tamás fordításában: „...ahogyan Calvinus Vatiniusra: »Fontoskodj csak, és jelentsd ki, hogy méltóbb vagy a praetorságra, mint Cato.«” Ugyanakkor a kifejezésnek van 'szemérmetlenül', 'szégyentelenül' értelme is. Lásd Martialis (11.27.7): „Aut cum perfricuit frontem positique pudorem” („vagy amikor homlokát dörzsölte [a nő] és felhagyott szemérmével”).

⁷ Cf. Martialis 9.86.3, 12.11.4: *Pierio grege*. (*Pierio choro*: Martialis 7.69.8, 12.2.8).

kebellet Minerva pártfogó! Sose vesd meg haragodban az isteni műzsákat, inkább te magad nyújts a homéroszi karnak fedezéket! És így érettebb fővel engem se vess meg, a fiatal poétát! Kérlek, hadd bízam reád műzsámat. Ugyanis az egész világon el szeretném terjeszteni híredet, zengeni nevedet és dicsőségedet, hogy azt a távoli jövőben is mindenki énekelhesse.

A másik, rövid költemény viszont a már negyvenes éveit taposó Zrínyi ma már ismeretlen képéhez íródott,⁸ amelyben a bán önnönmaga foglalja össze dicsérő szavakkal saját életútját.

In eiusdem effigiem

Romani fueram Regis fortissimus Heros,
Miles eram gentis, patria terra, tuae,
Regna gubernabam nostrorum plurima Regum,
Felices Comitum me comitantur opes.

Ugyanannak a képére. Róma királyának legerősebb hőse voltam – te hazai föld! – népednek katonája. Királyaink sok birtokát kormányoztam, szerencsés vagyon kísért engem, a Grófot.⁹

MOLNÁR DÁVID

⁸ Zrínyi ikonográfiai karrierje hírnevének európai elterjedésével, vagyis halálával kezdődött. A szakirodalom egyelőre nem ismer az 1540-es években róla készült képet. Lásd: CENNERNÉ WILHELMB Gizella, *A Zrínyi család ikonográfiája*, Bp., Balassi, 1997.

⁹ Humanista toposz a meg nem érdemelt hivatali és a természettől eredeztethető jellembeli nemesség összehasonlítása. A grófot nemcsak címe teszi naggyá, hanem megérdemelt vagyona és kísérete is. A *comes–comito* (*comitem–comitantur*) latin szójáték a *gróf* főnévvel és a *kísér*, *követ* igével. A latin szöveg fordításának csiszolásáért Orbán Áronnak tartozom köszönettel.